

Historický vývoj archivu

Státní okresní archiv Brno-venkov se sídlem v Rajhradě uchovává a pečuje o historické dokumenty od r. 1960. Dnešní podoba archivu má svůj základ právě v tomto roce, kdy proběhla územně správní reforma našeho státu. V rámci změn, které tehdy byly provedeny, došlo ke sloučení okresních archivů v **Rosicích, Tišnově a Židlochovicích**. Okres Brno-venkov před reorganizací vlastní archiv neměl. Spisový materiál zůstával v Moravském zemském archivu v Brně nebo na obcích. Soustředit všechny archiválie do jednoho místa narazilo v r. 1960 na zásadní problém - nedostatek depotních prostorů v bývalých okresních městech či v samotném Brně. Nakonec padlo rozhodnutí - benediktýnský klášter v Rajhradě. Pracovištěm archivu se měly stát prostory, které v té době již nesloužily svému účelu. Známostí STB označovanou jako "K" byli rajhradští benediktini **18. dubna 1950** deportováni do sběrných táborů pro řeholníky. Část klášterních objektů dostal k dispozici státní statek, po krátkém intermezzu jej vystřídala armáda.

Začátky byly velmi skromné. Možnost uložit písemnosti v jedné z místnosti klášterní budovy sloužící jako fara a v křížové chodbě kláštera, přispěly k myšlence vytvořit právě z tohoto objektu centrum okresního archivu. Sem se postupně přemístily všechny dokumenty z Brněnska, Rosicka a Židlochovicka. Písemnosti z Tišnovska prozatím zůstávaly v bývalém cisterciáckém klášteře Porta Coeli v Předkláštěří. Ne příliš ideální podmínky jak pro archiválie, tak pro archiváře se začaly měnit na počátku 70. let. Z prostor prelatury se archiv postupně přemístil do hospodářských budov kláštera. Z bývalé klášterní konírny se adaptací staly v r. 1970 archivní kanceláře, z nichž jedna současně sloužila i jako badatelna. Na místě původní kočárny v l. 1975-1976 vyrostl archivní depozitář cca pro 5000 bm archiválií. Depozitář ve své době představoval stavbu takového charakteru velmi výjimečnou. Od tohoto data jsou historické dokumenty okresu Brno-venkov soustředěny pod jednou střechou.

Archiv prošel za dobu své existence ještě dalšími dvěma významnými stavebními úpravami (1991-1994, 1999-2000), které vytvořily důstojné centrum regionální historie. Potěšitelné na rekonstrukcích v 90. letech je nejen to, že se vytvořily velmi dobré podmínky pro historické dokumenty a archiváře, ale také že prospěly po architektonické stránce benediktýnskému klášteru (národně kulturní památce), v jehož areálu našel rajhradský okresní archiv své útočiště.

Reforma veřejné správy přinesla v roce 2002 zásadní změnu pro všechny okresní archivy. Zrušením okresních úřadů k 31. 12. 2002, jejichž odbornými zařízeními tento typ archivů byl, došlo k vytvoření nové struktury v rámci archivní sítě. Na základě zákona 320/2002 Sb. (část 45) přešly okresní archivy počínaje 1. 8. 2002 pod správu oblastních archivů. Tak se stal Státní okresní archiv Brno - venkov společně s dalšími 14 okresními archivy vnitřní organizační jednotkou Moravského zemského archivu v Brně.

Okresní archiv v Rajhradě

Stavební úprava 1991-1994:

Další velkou stavební úpravu urychlil stav střechy depozitáře, do kterého začalo zatékat. Rekonstrukce a dostavba archivu byla zahájena v listopadu roku 1991 a dokončena v květnu 1994 (1993-1994 venkovní úpravy). Znamenala pro archiv opět kvalitativní změnu, zejména z hlediska pracovního zázemí. Dosavadní tři kanceláře, které sloužily jako pracovny pro 6 archivářů a současně jako badatelna, byly v době nárůstu zájmu o archiválie, naprosto nedostačujícími a zejména nedůstojnými prostory jak pro pracovníky, tak pro návštěvníky archivu.

Jako velmi šťastné se ukázalo zadání projektu arch. ing. Haraldu Čadílkovi a jeho projekční kanceláři. Svým návrhem a zpracováním vytvořil ze stávajícího archivu architektonicky zdařilý objekt, citlivě zasazený do komplexu klášterních budov.

Rekonstrukce a dostavba archivu zachovala v původním stavu pouze archivní depozitář, který byl navíc vybaven nákladním výtahem a novým systémem osvětlení na bázi fotobuňky. Z původních kanceláří a sociálního zázemí získal archiv další depozitář pro cca 580 bm písemností. Tím se úložná kapacita zvýšila na 5400 bm. Nad stávajícím depozitářem vyrostla nástavba s 5 pracovnami (36, 27, 21, 15,9 m²), badatelnou pro 10 studujících, s místností, jež byla vybavena klimatizační jednotkou. To umožnilo přemístit do těchto prostor jedny z nejcennějších archiválií – listiny.

Stavební úprava 1999-2000:

Stávající podoba okresního archivu získala svou tvář v tomto období. Zásluhou dostatečného finančního zajištění a realizační firmy proběhla celá akce během 14 měsíců. Provoz archivu nemusel být omezen. Badatelské veřejnosti se dveře nového objektu otevřely 2. ledna 2001. Třípodlažní přístavbou vznikl komplex dvou vzájemně propojených budov.

Ředitel

Mgr. Ivo Durec

Publikace:

Mapy. Z fondů rajhradského archivu 200 Kč

Památník obětí světových válek a národně-osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov 300 Kč

Státní okresní archiv Brno - venkov se nachází v katastru obce Rajhrad, 13 km jižně od centra krajského města Brna.

Okresní archiv v Rosicích - V Rosicích zahájil okresní archiv svou činnost **16. 7. 1956** nástupem bývalého školního inspektora, v té době již důchodce, Huberta Příbyla. I v Rosicích byl archiv v prvních letech své existence svázán osobou H. Příbyla s místním muzeem. Útočiště archiv našel v zadním traktu rosického zámku.

Okresní archiv v Tišnově - Základem tišnovského okresního archivu, založeného rozhodnutím rady ONV v Tišnově **1. 1. 1946**, byl městský archiv budovaný a spravovaný

společně s městským muzeem. Prvním okresním a městským archivářem se stal 1. ledna 1946 Bohuslav Sedlák za roční odměnu 1500 Kč. V polovině roku 1946 odsouhlasila rada ONV Tišnov pořízení regálů pro okresní archiv. O rok později se archiválie přemístily ze staré chlapecké školy do prostor tišnovské radnice. Městské muzeum získalo nové prostory v r. 1954, kdy se stávající sbírky přestěhovaly do areálu cisterciáckého kláštera v Předklášteří. Zde mu bylo přiděleno devět místností v budově probošství. Od tohoto roku se muzeum spravovalo samostatně. Mezi městem Tišnovem a ONV byla uzavřena dohoda o úhradě osobních a věcných nákladů na udržování okresního a městského archivu (např. v r. 1949 celková částka činila 34 208,40 Kč). Každá strana hradila polovinu výdajů. V prvních letech své činnosti měl archiv mimo vlastní povinnosti dozor nad vrchnostenskými archivy v Lomnici a na Pernštějně. Písemnosti archivu se v 2. pol. 50. let také přemístily do areálu kláštera Porta Coeli, kde mu byly vyčleněny dvě místnosti. Jako archiváři se v něm vystřídali tišnovští rodáci se zájmem o historii města. Již zmíněného **Bohuslava Sedláka** nahradil v r. 1957 **Ludvík Zbirovský** a jako poslední v roli archiváře působil **Jan Hájek**.

Okresní archiv v Židlochovicích - Židlochovický okresní archiv byl ustaven v roce 1953. O funkci archiváře se dělili profesor František Klein a Antonín Flodr. Jejich úsilí spočívalo především v uspořádání písemností města, které nepřevzaty a uloženy zůstaly na městském národním výboru, a v zajištění knih pro archivní knihovnu. Ty by bez jejich přispění byly zničeny. Dále pak podnikali kroky k získání vhodných místností pro archiv a jeho vybavení archivními regály. Částečného úspěchu se podařilo docílit v roce 1958, kdy po odchodu dosavadních archivářů do archivu nastoupila absolventka archivního studia brněnské filozofické fakulty dr. Hana Přileská.

Galerie archivářů

Příbyl Hubert *13. 10. 1886 Trstěnice (okres Znojmo), +31. 3. 1961 Brno

Vystudoval učitelský ústav v Brně.

Místa působení: Okresní archiv Rosice, 1956-1960

Odborná a vědecká činnost: Pořádání a soupis fondů místních národních výborů z bývalého okresu Rosice. Sbíral písemnosti v terénu.

Publikační činnost: Publikoval celou řadu článků zaměřených na historii především v regionálním tisku (Jiskra Rosicka).

Sedlák Bohuslav *1. 1. 1880 Tišnov (okres Brno-venkov), +18. 7. 1957 Tišnov

Místa působení: Okresní archiv Tišnov, 1946-56, archivář, regionální pracovník, publicista

Odborná a vědecká činnost: Pořádání a soupis fondů tišnovských cechů

Publikační činnost: *40 let Sokola v Tišnově*, 1932; *V závětrí Květnice*, 1948

Zbirovský Ludvík *10. 7. 1895 Šarovy (okres Zlín), +4. 8. 1975 Nové Syrovice (okr Třebíč)

Původním povoláním technický úředník byl schválen radou ONV Tišnov do funkce okresního archiváře dne 4. 9. 1957. Podílel se spolu s J. Hájkem na přípravách oslav k 700. výročí města. V Tišnově žil do ledna r. 1973, kdy odešel do Nových Syrovic (okres Třebíč). Zde zemřel v domově důchodců. Místa působení: Okresní archiv Tišnov, 1957-1960

Hájek Jan *26. 11. 1915 Tišnov, +8. 2. 1995 Veverská Bitýška

Vyučený mechanik s velkým zájmem o historii. Na přelomu 30. a 40. let 20. st. patřil mezi naši běžickou elitu. Díky invalidnímu důchodu se dostal ke své velké zálibě - historii a především na místo okresního archiváře. Věnoval se písemnostem tišnovských škol, jejichž materiály sbíral přímo v terénu. Po územně správní reformě státu v r. 1960 a zániku tišnovského okresu zůstal Jan Hájek okresním archivářem. V nově vzniklém Okresním archivu Brno-venkov se sídlem v Rajhradě zůstal do r. 1962. Odtud odešel do Podhoráckého muzea, kde pracoval do r. 1980. V tomto roce odešel na odpočinek. Řadu let působil jako aktivní člen kulturně školské komise při MNV a jako člen redakční rady místního zpravodaje.

Místa působení: Okresní archiv Tišnov, 1957-1960 a Okresní archiv Rajhrad, 1960-1962

Publikační činnost: Desítky článků z tišnovské minulosti - Vesnické noviny Tišnovska, Kulturní zpravodaj SZK ROH, Naše Tišnovsko, Tišnovsko.

Spolupracoval na turistickém průvodci *Povodí střední Svatky*, 1959; *Čtení o starém Tišnově*, 1986; *Ze starého Tišnova I*, 1992.

Flodr Antonín *6. 6. 1887 Brumovice, +5. 1. 1967 Židlochovice

Zápisy za léta 1937-1960, kronikářem byl jmenován bývalý okresní osvětový inspektor, který současně byl městským kronikářem a archivářem. V lednu 1949 dostala obec příspěvek na městský archiv od zemského archivu v Brně 2000 Kč. 10. 2. 1950 jmenován městským archivářem Antonín Flodr, který započal svou činnost tříděním "nakupeného materiálu". Ještě v téže roce absolvoval archivní kurs. 4. 11. 1949 schválen do funkce městského kronikáře, zápisy 1937-1960

1935-1939 odborným učitelem a posledním správcem pokračovací školy od prosince 1949 matrikářem na MěNV v Židlochovicích. Místa působení: Okresní archiv Židlochovice, 1950-1958

Klein František *23. 5. 1906, +3. 2. 2004

středoškolský profesor, překladatel cizojazyčné poezie, genealog, regionální historik

Místa působení: Okresní archiv Židlochovice, 1953

Příleská Hana, roz. Elgrová, **PhDr. (1979)** *22. 5. 1932

Studium archivnictví-dějepis FF Brno 1952-1957

Místa působení: Státní archiv Brno, 1957-1958; Okresní archiv Židlochovice, 1958-1960; Okresní archiv Brno-venkov, 1960-1991, ředitelka archivu 1960-1991. Po ukončení studia na

filozofické fakultě nastoupila do Státního archivu v Brně, odkud musela v rámci třídních prověrek 31. 8. 1958 odejít. V témže roce se stala okresní archivářkou v Okresním archivu v Židlochovicích. Po správní reformě v roce 1960 stanula v čele Okresního archivu Brno-venkov se sídlem v Rajhradě, do něhož byl vedle židlochovického archivu začleněn také rosický i tišnovský okresní archiv. Tento archiv budovala prakticky od základů.

Odborná a vědecká činnost: Zpracování archivních fondů; autorka *Průvodce po Okresním archivu Brno-venkov*, 1983; drobné příspěvky z regionálních dějin a zprávy o archivech, zvláště ve sborníku Jižní Morava, kde vedla rubriku Kronika

Fondy:

Fondy okresních politických a soudních správ a jiných institucí okresního významu

Fondy četnických stanic a okresních četnických velitelství

Fondy farních úřadů.

Zdroje:

Jaroslava Hoffmannová, Jana Pražáková: *Biografický slovník archivářů českých zemí*. LIBRI, Praha 2000, 830 s.

www.Mza.cz

<http://brno-venkov.mza.cz/publikace/uvod>